

Antra Kļavinska

VIETVĀRDI BALTU FRAZEOLĒGIJĀ: STARPTAUTISKA, NACIONĀLA UN LOKĀLA RAKSTURĀ KULTŪRAS ZĪMES

Rakstā, izmantojot lingvokulturoloģisko pieeju, analizēta vietvārdu kā frazeoloģisku vienību komponentu semantika latviešu un lietuviešu valodā. Pētījumā kā pamatavots izmantotas latviešu un lietuviešu frazeoloģijas vārdnīcas, kā papildavots – latviešu un lietuviešu parēmiju korpusi, ko paredz plašāka frazeoloģismu izpratne. Idiomātisku izteicienu

funkcionalitātes noskaidrošanai izmantots Lietuviešu-latviešu-lietuviešu paralēlo tekstu korpus (LiLa), kā arī interneta vietnes.

Vietvārdiem frazeoloģismu sastāvā piemīt tendence deonimizēties, tie zaudē stilistisko neitralitāti. Toponīmi (galvenokārt oikonīmi un hidronīmi) baltu frazeoloģijā ne tikai nosauc tuvākus vai tālākus ģeogrāfiskus objektus, bet arī atspoguļo valodu un kultūru mijiedarbes procesus (aizgūtos frazeoloģismos – biblismos, mitoloģiskās un literārās alūzijās, vēsturisku notikumu interpretācijās), kļūst par nacionālās un lokālās identitātes zīmēm. Toponīmiskiem frazeoloģismiem raksturīgs variants un diahroniska mainība, līdz ar to dažādā funkcionālajā apkaimē iespējamas arī to semantiskas modifikācijas.

Atslēgas vārdi: vietvārdi, baltu valodas, frazeoloģija, semantika, kultūras zīme.

PLACE NAMES IN THE PHRASEOLOGY OF BALTIC LANGUAGES: INTERNATIONAL, NATIONAL AND LOCAL CULTURAL SIGNS

Contemporary researchers of proper nouns are increasingly paying attention to onym semantics in both theoretical discussions and practical research. Proper nouns, in the same way as foreign language components, are associated with various extralinguistic factors, and it is for this reason that they have been analyzed in culturohistorical, social, and cross-cultural communicative contexts. In addition, research has been conducted in many languages on proper nouns as phraseological structural elements, usually emphasizing the large number and importance of anthroponyms in phraseology.

Place names as phraseological unit components of semantics in Latvian and Lithuanian are analyzed in this article using the linguoculturological approach. Latvian and Lithuanian phraseological dictionaries are used in the study as primary source, with a catalogue of Latvian and Lithuanian proverbs utilized as a secondary source, providing a wider insight into phraseology.

<http://dx.doi.org/10.17770/latg2015.7.1213>

A catalogue of Lithuanian-Latvian-Lithuanian parallel texts, in addition to online sources, was used to clarify the functionalities of idiomatic expressions.

The phraseological composition of place names tends to deonymize, losing stylistic neutrality. Toponyms (primarily oikonyms and hydronyms) in phraseological unit structure not only name close or distant geographical objects, but also reflect processes of interaction between languages and cultures, or become signs of national and local identity.

Place names borrowed from the phraseologies of other languages highlight the international character of cultural signs analyzed in the Latvian and Lithuanian phraseological material: Biblisms (e. g., “Tower of Babel”, invoked if there is great commotion, confusion, and noise, with many people speaking simultaneously, especially in different languages; “the road to Golgotha” in the sense of ‘torture, suffering and humiliation during a stage of a person’s life’, etc.), mythological and literary allusions (e. g., “Trojan Horse” referring to deception), interpretations of historical events (“discovering (new) America” meaning ‘independently understanding something long since known, expounding upon a commonly-held truth’).

The names of the most important cities (usually capitals; Riga, Vilnius, Kaunas) function in phraseology as cultural signs of natural character with the meanings such as ‘center, large city’, ‘far-away’, ‘good living place’, but also ‘city of arrogant swindlers’. In Latvian and Lithuanian phraseology, the rivers Daugava and Nemuna are also significant cultural signs, which usually have the meaning of ‘river, water’. The names of the countries themselves are found in Lithuanian proverbs (Lithuania, also Latvia), which shows a more substantial consciousness of statehood in the Lithuanian worldview.

Names of Latvian and Lithuanian small towns or villages – more rarely, lake and river names – appearing as phraseological units consist primarily of the characteristics of people, objects, or actions, reflecting a particular person, event, or local cultural identity. For example, consider the Lithuanian “kaip Skuodo buožė” (like the steelyard of Skuodas – a city in the Lithuanian county of Klaipeda), said of a clock which shows the wrong time; the Latgalian “troks voi nu Rogovkys” ‘Crazy or from Rogovka (Rogovka – a village in Rēzekne municipality, in the parish of Nautrēni)’, a popular expression which is used to describe to an implementer of revolutionary ideas, a romantic maximalist, or a patriot of one’s birthplace.

Toponymic phraseology of the Baltic languages is characterized by variability and diachronic fluidity, hence the possibility for semantic modification in different functional localities. For example, in Latvian mass media, the expression “promised in Riga and left behind the stove” is particularly popular, meaning “failure to fulfill promises”. Riga in the phraseological context is seen as the essential center of economics, politics and culture; however, the understanding of center and periphery changes over time, and there are modern variants of this expression, such as “promised in (Europe) Brussels and left behind the stove”.

Contemporary texts are dominated by toponymic phraseologisms, in addition to national cultural signs, while phraseologisms with place names of local interest are used relatively rarely in a given area. Today, discerning the meaning of less current phraseologisms is difficult or impossible; without knowing the motivation of the phraseologisms, their semantics are unclear.

Keywords: place-names, Baltic languages, phraseology, semantics, cultural sign.

Ievads

Mūsdienās īpašvārdu pētnieki gan teorētiskās diskusijās, gan praktiskos pētījumos aizvien biežāk pievērš uzmanību onīmu semantikai. Tiek atzīts, ka īpašvārdu lietojumā svarīgs ir konteksts: tie kļūst saprotami, ja iekļauj runātāja pieņēmumus un klausītājs spēj identificēt referentu. Respektīvi, svarīgs ir kontekstuālās nozīmes pragmatiskais aspekts. Īpašvārdiem piemīt tendence kļūt par starptautiska, nacionāla un lokāla rakstura kultūras zīmēm (Saeed 1997, Taylor 2002).

Īpašvārdi, tāpat kā citi valodas komponenti, ir saistīti ar daudziem ekstralingvistiskiem faktoriem, tāpēc pēdējā laikā tie bieži tiek analizēti kultūrvēsturiskā, sociālā, starpkultūru komunikācijas kontekstā. Daudzās valodās ir veikti pētījumi arī par īpašvārdiem kā frazeoloģijas struktūrelementiem, parasti uzsverot antroponīmu lielo skaitu un nozīmi frazeoloģijā. Onīmi kā frazeoloģisku vienību komponenti līdz šim ir analizēti vairākos aspektos:

- 1) pēc frazeoloģismu tipiem un sintaktiskās struktūras (Moon 1998; Pierini 2008);
- 2) pēc izcelsmes un avotu tipiem (Sušinskienē 2009);
- 3) pēc īpašvārdu nominatīvās funkcijas (Migla 2008);
- 4) pēc īpašvārdu kontekstuālās semantikas (Осыка 2010; Кондакова 2015).

Šis raksts balstīts galvenokārt pēdējās grupas pētījumu pieredzē. Piemēram, Marinas Osikas (*Марина Осыка*) doktora disertācijā „Топонимические фразеологизмы национальной концептосферы” (*Осыка 2010*) ar terminu *топонимический фразеологизм* tiek nosaukta frazeoloģiska vienība, kurā viens no komponentiem ir toponīms. Pētījumā toponīmisku frazeoloģismu semantika tiek analizēta koncepta *savs – svešs* aspektā, kā arī salīdzināta to nozīme krievu un franču valodas pasaules ainā (*Осыка 2010*).

Šā raksta mērķis ir, izmantojot lingvokulturoloģisko pieeju, analizēt vietvārdu kā frazeoloģisku vienību komponentu funkcionālo semantiku latviešu un lietuviešu valodā.

Valodniecībā pastāv vairākas pieejas frazeoloģijai, tās atkarīgas no idiomātiskuma (nozīmes pārnesuma) pakāpes izpratnes. Tradicionāli frazeoloģisma izpratne ietver vairākas pamatpazīmes: 1) frazeoloģisms sastāv no vismaz diviem vārdiem – tas ir vārdu savienojums vai vārdkopa; 2) frazeoloģisms ir sintaktiski un semantiski stabils veidojums; 3) frazeoloģismā ir vismaz daļējs nozīmes pārnesums jeb idiomātiskums (Veisbergs 2013: 157; Jakaitienē 2010: 281; Gläser 1998: 126; Laua 1992: 20).

Pārējās iezīmes – metaforiskums, ekspresivitāte, emocionālisms, stilistika, nozīmes neparedzamība, necaurskatāmība utt. – nav būtiskas, dažiem frazeoloģismiem tā piemīt, citiem ne (Veisbergs 2013: 157).

Frazeoloģismu plašāka izpratne ietver sevī arī salīdzinājumu konstrukcijas (angļu val. *stereotyped simile*) (Moon 1998: 150) un parēmijas (sakāmvārdus un parunas), kam, līdzīgi kā frazeoloģismiem, piemīt daļējs vai pilnīgs nozīmes pārnese, metaforiskums un funkcionēšana sabiedrībā (Veisbergs 2013: 158; Laua 1992: 28).

Šajā pētījumā kā pamatavots izmantotas divas apjoma un izdošanas laika ziņā samērā līdzvērtīgas frazeoloģijas vārdnīcas: divsējumu „Latviešu frazeoloģijas vārdnīca” (1996) un lietuviešu valodas „Frazeoloģijas vārdnīca” (*Frazeologijos žodynas*, 2001). Kā papildavots izmantoti latviešu un lietuviešu parēmiju korpusi, ko paredz plašāka frazeoloģismu izpratne. Idiomātisku izteicienu cilmes un funkcionalitātes noskaidrošanai izmantoti enciklopēdiska rakstura avoti (Aldersons 2005; Butkus 2009), Lietuviešu-latviešu-lietuviešu paralēlo tekstu korpus (LiLa), kā arī interneta vietnes (sk. avotu sarakstu).

Vietvārdi lietuviešu un latviešu frazeoloģismos

Frazeoloģijas vārdnīcu dati liecina, ka toponīmi kā frazeoloģisku vienību komponenti latviešu un lietuviešu valodā izmantoti samērā reti, tie funkcionē gan no citām valodām aizgūtos, gan pašcilmes frazeoloģismos. Baltu frazeoloģijā pēc vietvārdu nominatīvās funkcijas dominē oikonīmi (apdzīvotu vietu nosaukumi), mazāk sastopami hidronīmi (ūdensteču vai ūdenstilpju nosaukumi), reti lietoti pasaules daļu, kontinentu, valstu, kā arī kalnu, tukšnešu nosaukumi (sk. 1. tabulu).

1. tabula. *Lietuviešu un latviešu frazeoloģijas vārdnīcās minētie vietvārdi*

Table 1: *Place names mentioned in the Lithuanian and Latvian phraseological dictionary*

Nominatīvā funkcija	„Frazeologijos žodynas” (Vilnius, 2001)	„Latviešu frazeoloģijas vārdnīca” (Rīga, 1996)
Oikonīmi	Alaušai (1), <u>Babelis</u> (1), Kaunas (3), Luokė (2), Maskva (1), Plungė (1), Rietavas (1), <u>Ryga</u> (4), Rymas (2), Skuodas (2), <u>Sodoma Gomora</u> (2), <u>Striūpai</u> (1), Tilže (1), <u>Trojas</u> (2), <u>Vilkėnai</u> (1), Vilnius (3)	<u>Bābele</u> (1), <u>Rīga</u> (3), <u>Sodoma un Gomora</u> (1), <u>Troja</u> (1), Tukums (1)
Hidronīmi	<u>Rubikonas</u> (2), <u>Kilučiai</u> (1?)	Daugava, Daugaviņa (3), Iecava (1?), Donava (1), <u>Rubikona</u> (1)
Pasaules daļu, kontinentu nosaukumi	<u>Amerika</u> (8),	<u>Amerika</u> (2),
Kalnu nosaukumi	<u>Kalvarija</u> (5)	<u>Golgāta</u> (1)
Tuksnešu nosaukumi	Sachara (1)	

Visvairāk apdzīvotu vietu apzīmējumu konstatēts lietuviešu frazeoloģijā: 17 nosaukumi, daži no tiem pieminēti vairākos frazeoloģismos. Latviešu frazeoloģijas vārdnīcā konstatēti 6 oikonīmi. Kopumā tie ir gan Lietuvas un Latvijas teritorijā, gan kaimiņzemēs atrodošos apdzīvotu vietu, galvenokārt pilsētu (lietuviešu frazeoloģismos – arī ciemu) nosaukumi, kā arī senu, aizgūtu frazeoloģismu sastāvā minētie oikonīmi. Atsevišķi vietvārdi, galvenokārt aizgūtos frazeoloģismos, pieminēti abu valodu frazeoloģijas vārdnīcās. Lietuviešu frazeoloģismos plašāk pārstāvēti Lietuvas apdzīvotu vietu nosaukumi. Plašāks Lietuvas un Latvijas apdzīvotu vietu klāsts atrodams sakāmvardu un parunu korpusos, piemēram, *šaukia kaip Raseinių kiaulė* ‘k dzied kā Raseiņu¹ cūka’ (LPP: (LTR 1547(328)), *gar Jelgavu pie darba iet* (LSD: 609 5109) u. c.

Četri upju nosaukumi konstatēti latviešu frazeoloģijā. Lietuviešu frazeoloģijas vārdnīcā minēts viens upes apzīmējums (aizgūtā frazeoloģismā) un viens ezera nosaukums (pašcilmes frazeoloģismā). Atsevišķi toponīmi – Iecava² un Ūiluči³ (*Kilučiai*) – ir polisēmiski, eksistē identī apdzīvotas vietas nosaukumi un hidronīmi, taču frazeoloģisma otrā komponenta un izteiciena kopējā nozīme liecina par labu hidronīmam: *pazust (nogrimt, ieiet, iebraukt) kā Iecavā* ‘nogrimt, pazust uz visiem laikiem’ (LFV I: 411); *Kilučių agaras* ‘Ūiluču ezerrieksts’ ar pārnesto nozīmi ‘jebkāda grūti iegūstama vai vispār neiegūstama lieta’ (FŽ: 309).

Abās frazeoloģijas vārdnīcās minēts pasaules daļas nosaukums – *Amerika*, lietuviešu valodā tas izmantots astoņos, latviešu – divos frazeoloģismos. Vārdnīcās nav konstatēti kontinentu, valstu nosaukumi, savukārt citos latviešu un lietuviešu valodā lietotu aizgūtu idiomātisku izteicienu avotos un parēmiju korpusā tādi ir atrodami, piemēram, *logs uz Eiropu* (saka par Sanktpēterburgu, pēc kuras nodibināšanas Krievija ieguva pieeju Baltijas jūrai, Aldersons 2005: 113), *supyko kaip Rusija* ‘sadusmojās kā Krievija’ (LLP); *ar muti Krievijā, ar darbiem – Vācijā* (LSD: 1552 346).

Latviešu un lietuviešu frazeoloģijas vārdnīcā fiksēti biblismi ar Golgātas kalna (lietuviešu valodā – *Kalvarija*⁴) pieminējumu. Parēmiju korpusos bieži lietots apelatīvs *kalns/ kalnas*, taču konkrēti kalnu (uzkalnu) nosaukumi minēti reti, piemēram, lietuviešu valodā: *kaip iš Gedanonių kalno* ‘kā no Ģedanoņu⁵ kalna’

¹ Raseiņi (*Raseiniai*) – pilsēta Lietuvas rietumu daļā, Kauņas apriņķī (šeit un turpmākajās atsaucēs informācija par Lietuvas un Latvijas vietvārdiem iegūta no elektroniskās uzziņu vietnes *Wikipedia*).

² Iecava – 1) pilsēta Latvijā, Iecavas novada centrs; 2) upe Latvijā, Zemgalē, tek cauri Jaunjelgavas, Vecumnieku, Bauskas, Iecavas, Ozolnieku un Jelgavas novadam.

³ Ūiluči (*Kilučiai*) – 1) ciems Lietuvā, Biržu rajona pašvaldības teritorijā; 2) ezers Lietuvā, Biržu rajona pašvaldības teritorijā.

⁴ Lietuviešu valodā tas ir polisemantisks īpašvārds: *Kalvarija* – pilsēta Lietuvā, Marijampoles apgabalā, *Kalvarijos* – Viļņas pilsētas daļa, *Kalvarijos kalnas*, arī *Golgotos kalnas* – Jaunajā Derībā minētais uzkalns Jeruzālemes tuvumā, vieta, kurā Jēzus Kristus sists krustā; *Rokiškio Kalvarijos* – sakrālo celtnu komplekss Rokišķu pilsētā; *Veprių Kalvarijos* – sakrālo celtnu komplekss Ukmerģes rajona Vepriju mazpilsētā. Žemaičių Kalvarija – mazpilsēta Telšu apriņķa Puņģes rajonā.

⁵ Ģedanoņu uzkalns (*Gedanonių kalva*) – viens no augstākajiem uzkalniem Lietuvā (257,4 m).

(LLP).

Lietuviešu frazeoloģijas vārdnīcā pieminēts Sahāras tuksnesis: *Sachara paversti* ‘pārvērst par Sahāru’ (FŽ: 596) ar pārnesto nozīmi ‘nopostīt’. Mūsdienu plašsaziņas līdzekļos latviešu valodā lietots līdzīgs frazeoloģisms ar vispārinātu apelaīvu: *pārvērst tuksnesī*, kontekstā: *reģionus nevajag pārvērst tuksnesī* (par darbaspēka aizplūšanu uz ārzemēm) (Igaune 2015).

Kopumā vairāk toponīmu konstatēts lietuviešu frazeoloģijas vārdnīcā: 22 nosaukumi, latviešu frazeoloģijas vārdnīcā – 13 nosaukumi. Iepriekš minētais liecina, ka aplūkotās frazeoloģismu vārdnīcas tomēr ir nepilnīgas un neatklāj daudzas valodā funkcionējošas aizgūtas un pašcilmes frazeoloģiskās vienības.

Toponīmiem frazeoloģismu sastāvā piemīt tendence deonimizēties, proti, tāpat kā apelaīviem, vietvārdiem var piemist vispāriņošā nozīme. Piemēram, par frazeoloģisma *lēkt* (*mesties*) *Daugavā* sinonīmu uzskatāms frazeoloģisms *lēkt upē* ar identu nozīmi ‘slīcināties’ (LFV I: 203). Vietvārdi frazeoloģismos var zaudēt tiem raksturīgo stilistisko neitralitāti un kļūt par konkrēta ģeogrāfiska objekta atsevišķu pazīmju, īpašību raksturotājiem, piemēram, abu valodu sakāmvārdu korpusos atrodami Latvijas un Lietuvas ģeogrāfiskajai ainavai raksturīgu lielāku ezeru apzīmējumi, piemēram, *plots kai Lubonas*⁶ *azars* (LSD: 3509 1647); *platus kaip Platelių ežeras* ‘plats kā Plateļu⁷ ezers’ (LPP: (PP 406)).

Salīdzinājuma konstrukcijās bieži galvenā semantiskā slodze piemīt nevis vietvārdam, bet ar toponīmu (parasti oikonīmu) saistītam objektam vai subjektam, toponīms lietots apzīmētāja funkcijā, piemēram, lietuviešu valodā *žviegia kaip Tilžės drigantas* ‘zvidz kā Tilzītes⁸ ērzelis’ saka par personu, kas skaļi smejas (FŽ: 746), savukārt latviešu valodā lietots līdzīgs salīdzinājums bez vietvārda: *zvidz kā zirgs* ‘ļoti skaļi, nevaldāmi smejas’ (LFV II: 635).

Toponīmi – starptautiska rakstura kultūras zīmes

Kā starptautiska rakstura kultūras zīmes latviešu un lietuviešu frazeoloģijā funkcionē galvenokārt no citām valodām aizgūti toponīmiski frazeoloģismi:

1) biblismi, piemēram: *kā pie Bābeles torņa* ‘saka, ja ir liela burzma, sajukums, troksnis, ja daudzi runā reizē, arī dažādās valodās’ (LFV I: 116)/ *Babelio bokštas* ‘pilnīga nekārtība; nespēja vienoties’ (FŽ: 90); *Sodoma un Gomora* ‘netiklības, izvirtības perēklis, neiedomājams haoss, nekārtība’ (LFV II: 397)/ *Sodoma Gomora* ‘izlaidība’ (FŽ: 631); *Golgātas ceļš* ‘moku, ciešanu un pazemojumu pilns posms cilvēka dzīvē’ (LFV I: 167)/ *kalvarijos kelias* ‘posts, grūtības’ (FŽ: 265);

2) mitoloģiskas un literāras alūzijas: *Trojas zirgs* ‘viltība, mānīga rīcība’ (LFV II: 634)/ *Trojos arklys* ‘par maldinošu rīcību’ (FŽ: 751). *Logs uz Eiropu/ langas į Europą* ar sākotnējo nozīmi ‘Sanktpēterburga’, vēlāk – ‘Krievijas pārvaldītā Baltijas

⁶ Lubāns – lielākais ezers Latvijā, atrodas Lubāna līdzenumā uz Rēzeknes un Madonas novadu robežas.

⁷ Plateļu ezers (*Platelių ežeras*) – ezers Lietuvas rietumu daļā, Pluņģes rajonā.

⁸ Tilzīte (vācu: *Tilsit*, lietuviešu: *Tilžė*) – tā līdz 1946. gadam tika saukta mūsdienu Kaļiņingradas apgabala pilsēta Sovetska (krievu: *Совемск*).

jūras austrumu piekraste'. Izteiciens ieviesies no krievu dzejnieka Aleksandra Puškina poēmas „Vara jātnieks”, savukārt A. Puškina atzīst, ka izteicienu aizguvis no itāliešu rakstnieka Ferenca Algaroti franču valodā rakstītajām „Vēstulēm par Krieviju” (Aldersons 2005: 113; Butkus 2009: 83);

3) vēsturisku notikumu interpretācija: *atklāt (jaunu) Ameriku* ‘patstāvīgi izziņāt kaut ko sen zināmu, klāstīt vispārzināmas patiesības’ (LFV I: 77)/ *Amerikā atrasti* ‘pateikt visiem sen zināmu patiesību’ (FŽ: 60).

Iepriekš minētie frazeoloģismi tiek lietoti vairākās valodās ar līdzīgu nozīmi. Taču latviešu un lietuviešu frazeoloģijā iespējams konstatēt arī savdabīgus starptautiska rakstura kultūras zīmju interpretējumus. Piemēram, frazeoloģisms *zilā Donava* ar nozīmi ‘putra, kurā ir vairāk ūdens nekā piena’ (LFV I 1996: 263), šķiet, var tikt saistīts ar Johana Štrausa (*Johann Strauss*) valša „Pie skaistās zilās Donavas” (*An der schonen blauen Donau*) nosaukumu. Donavas upes nosaukumam deonimizējoties iegūta vispārināta nozīme ‘ūdens’. Savukārt lietuviešu valodā konstatēts frazeoloģisms *ī Amerikā važiuoti* ‘braukt uz Ameriku’ ar nozīmi ‘nomirt’ (FŽ 2001: 83), kā arī citi sinonīmiski frazeoloģismi, kuru struktūru veido kustības verbs un vietvārds, piemēram, *ī Vilkēnus šliaužti* ‘uz Vilkēniem⁹ rāpot’ (FŽ: 840). Iespējams, šādu frazeoloģismu struktūru var saistīt ar mitoloģisku alūziju *doties uz Elizejas laukiem* ‘nomirt’. *Seno grieķu un romiešu mitoloģijā Elizejas lauki jeb Elisijs bija vieta, kur pēc nāves dievu izredzētie pavada laiku mūžīgā svētlaimē. Tos bieži identificēja ar pasaules malā esošajām svētlaimīgo salām, kurās pēc nāves mīt cildenie pusdievi – varoņi* (Aldersons 2005: 52).

Mūsdienās latviešu un lietuviešu valodā starptautiska rakstura toponīmiski frazeoloģismi funkcionē galvenokārt daiļliteratūrā (gan tulkotā, gan oriģinālā), publicistikas tekstos u. c., tie tiek modificēti un piedzīvo dažādas nozīmes transformācijas.

Piemēram, frazeoloģisms *Trojas zirgs/ Trojos arklys* mūsdienās daudziem asociējas ar datorikas terminu *Trojas zirgs* jeb *trojāns* – kaitīga programma, kas visbiežāk izplatās, maskējoties par šķietami nekaitīgu lietojumprogrammu (Butkus 2009: 139). Savukārt Latvijas uzņēmumu datu bāze uzrāda, ka pastāv sabiedrība ar ierobežotu atbildību „Trojas zirgs”, kas darbojas reklāmas jomā (Lursoft IT 1997–2016). Iespējams, šīs reklāmas aģentūras darbība saistāma ar mārketinga metodi „Trojas zirgs” (Enlight 2016).

Mūsdienu plašsaziņas līdzekļos šis frazeoloģisms bieži lietots ekonomiskās, kā arī bēgļu krīzes diskursā, piemēram, par „Trojas zirgu” Eiropas Savienībā tiek dēvētas atsevišķas valstis: Grieķija (Roķis 2015), Ungārija (Aculiecinieks 2015), Serbija (Petruļis 2015) u. c., kā arī bēgļi (Lūsis 2015; Raginytė 2015). Lietuvas plašsaziņas līdzekļos Trojas zirga tēma kļuva aktuāla 2005. gadā, kad Lietuvas teritorijā avarēja it kā noklīdis Krievijas iznīcinātājs SU-27. Kuriozas pilota uzvārda (Trojanovs) un situācijas sakritības dēļ radās vairākas frazeoloģisma variācijas: *Trojos lēktuvas* ‘Trojas lidmašīna’, *rusų Trojos arklys* ‘krievu Trojas zirgs’ u. tml. (Romanovskis

⁹ Viļķēni (Vilkēnai) – ciems Kauņas rajona pašvaldībā.

2005).

Frazeoloģisms *Trojas zirgs/ Trojos arklys* aktuāls arī latviešu un lietuviešu literatūrā, piemēram, Šņabis ir *Trojas zirgs, nevis mierinātājs./Degtinė – tai Trojos arklys, o ne guodējas* (LiLa: Laima Muktupāvela „Šampinjonu derība”, 2002); *Viltīgie prāta Trojas zirdziņi lētticīgā jūtu pasaulē./ Apgaulingi proto Trojos arkliai patikliame jausmų pasaulyje.* (LiLa: Nora Ikstena „Jaunavas mācība”, 2001); *Lietuva pražuvo tada, kai įsileido pirmuosius penkis rusų kareivius, kada Vilnius nesavanaudiško tautų tėvo Stalino dėka įvažiavo į Lietuvą kaip milžiniškas Trojos arklys./ Lietuva gāja bojā tobrūd, kad ielaida pirmos piecus krievu zaldātus, kad Viļņa, pateicoties nesavtūgajam tautu tėvam Staļinam, iebrauca Lietuvā kā milzīgs Trojas zirgs* (LILA: Ričardas Gevelis „Vilniaus pokeris”, 1995).

Tikpat liela semantiskā slodze abās valodās ir arī biblismam *Bābeles tornis/ Babelio (Babilono) bokštas*, kas lietots galvenokārt lingvistiskajā un etniskajā diskursā. Gan Latvijā, gan Lietuvā darbojas tulkošanas biroji un tulkošanas datorprogramma ar šādu nosaukumu, frazeoloģisms tiek plaši izmantots daiļliteratūrā: *Miestai muziejai ir miestai Babelio bokštai./ Pilsētas muzeji un pilsētas Bābeles torni.* (LILA: Ričardas Gevelis „Vilniaus pokeris”, 1995); *(..) visa ši banda, primenantī Babilono bokšto statytojų likučius – jie kalba beveik visomis Sovietų Sąjungos respublikų kalbomis./ (..) viss šis bars atgādina Bābeles tornā cēlāju atliekas — viņi runā gandrīz visās Padomju Savienības republiku valodās.* (LILA: Sigitas Parulskis „Trys sekundės dangaus“, 2004). *Šim Bābeles tornim uzliek virsū īsta īru kūstoša Čedaras siera jumtu un visu iešauj cepeškrāsnī apsilt./ Ant to Babelio bokšto viršaus uždedamas tikro airių lydyto čederio stogas ir viskas pašauinama į orkaitę apšilti.* (LiLa: Laima Muktupāvela „Šampinjonu derība”, 2002).

Vietvārdi kā nacionālas kultūras zīmes

Toponīmiski frazeoloģismi var sniegt priekšstatu par tautas kultūru, vēsturiskiem notikumiem, apvidus fiziogēogrāfisko savdabību. Latviešu un lietuviešu frazeoloģijas vārdnīcās tomēr konstatēti ļoti nedaudzki toponīmiski frazeoloģismi, kam varētu piedēvēt nacionālas kultūras zīmes statusu. Krietni vairāk šādu idiomātisku izteicienu iespējams fiksēt parēmiju korpusos.

Kā nacionālas kultūrzīmes latviešu valodas frazeoloģismos dominē oikonīms *Rīga*, piemēram, *gudrs kā Rīga* ‘ļoti gudrs’ (LFV II: 235) un hidronīms *Daugava* (arī deminutīvs *Daugaviņa*), piemēram, tautasdziesmas alūzijā *stāsti manim, Daugaviņa* ‘saka dialogā, nepieņemot sarunbiedra teikto, neticot tam’ (LFV I: 204). Valsts nosaukums ne frazeoloģijas vārdnīcā, ne sakāmvārdu korpusā nav konstatēts, iespējams, tāpēc, ka Latvijas valstiskuma tradīcijas ir salīdzinoši nesenas. Toties lietuviešu valodas sakāmvārdos bieži lietots valsts nosaukums, piemēram, *kojos – Lietuvoj, galva – Amerikoje* ‘kājas – Lietuvā, galva – Amerikā’ (PLI: 30926). Piebilstams, ka tiek pieminēta arī kaimiņvalsts Latvija: *Latvijoj blogos dienos nēra* ‘Latvijā sliktas dienas nav’ (PLI: 36006). Lietuviešu frazeoloģijā funkcionē gan mūsdienu Lietuvas galvaspilsēta Viļņa, gan otra lielākā Lietuvas pilsēta un arī

kādreizējā galvaspilsēta Kauņa: *buvau Vilniui, buvau Kaune, atvažiavau nuoga šlaunia* ‘biju Viļņā, biju Kauņā, pārbraucu plikiem stilbiem’ (PLI: 6472), kā arī garākā Lietuvas upe Nemuna: *Nemuną išgerti* ‘Nemunu izdzert’ (LPP).

No Latvijas kultūras zīmēm frazeoloģismos visaktuālākā ir *Rīga*. Rīga ilgu laiku ir bijusi nozīmīgs Baltijas reģiona politiskais, ekonomiskais un kultūras centrs, bet kopš 1918. gada Latvijas Republikas galvaspilsēta. Iespējams, tāpēc tā bieži pieminēta arī lietuviešu frazeoloģijā, piemēram, *su liežuviu ir Rygą atranda*, tulkojot ‘ar mēli arī Rīgu atrod’, ietverot nozīmi ‘jautājot visu var uzzināt un atrast’ (PLI: 37606).

Latviešu valodas frazeoloģismos *Rīga* iegūst nozīmi ‘centrs’, ‘liela pilsēta’, ‘atrodas tālu’, ‘laba dzīves vieta’: *taisas kā uz Rīgu* (LSD: 23 1130); *i odota leidz Reigai mārceņu sver* (LSD: 640 1551); *Rīgā iegāja kā mežā* (LSD: 23 951); *Rīgā trūkst tik putna piena un vēža asinu* (LSD: 529 1008). No otras puses – tā ir vieta, kur dzīvo arī negodīgi, iedomīgi cilvēki: *uz Rīgu nebrouksi pēc blēžiem, viņi ir tepat* (LSD: 556 1506); *iet kā Rīgas jumprava, deguns padebešos* (LSD: 72 13938).

Mūsdienu plašsaziņas līdzekļos īpaši populārs ir sakāmvārds *ar muti Rīgā, ar darbiem aizkrāsnē* (LSD: 1800 5425), kam piemīt solījumu nepildīšanas semantika. Frazeoloģisma konteksts norāda uz Rīgu kā nozīmīgu ekonomisko, politisko un kultūras centru, par to liecina arī sakāmvārda variants *ar muti Saeimā, ar darbiem aizkrāsnē* (Kuzmina 2000). Taču izpratne par centra un perifērijas attiecībām laika gaitā mainās, tāpēc konstatētas vairākas citas šā izteiciena variācijas: *ar muti Eiropā, ar darbiem – aizkrāsnē* (Leimane 2002); *ar muti Briselē, ar darbiem – aizkrāsnē* (Straziņa 2014) u. tml.

Latvijas lielākā upe un viens no nozīmīgākajiem nacionālajiem simboliem ir Daugava, dēvēta par māmuļu, par tautas likteņupi. Toponīmiskos frazeoloģismos, kā jau minēts ievadā, tā iegūst vispārinošu nozīmi ‘upe, ūdens’. Kontekstā šim hidronīmam piemīt samērā negatīva semantika, tas apzīmē slīkšanu, pazušanu, grūtības: *peras kā čigāns pa Daugavu* ‘saka, ja kādam dzīvē neveicas’ (LFV I: 196); *kad Daugava pāri, tad vairs nemeklē* (LSD: 23 2090).

Mūsdienu tekstos joprojām aktuāls ir izteiciens *lēkt (mesties) Daugavā*. Daudzos gadījumos tas nemaz nav idiomātisks, bet tiešā nozīmē vēsta par pārgalvīgiem lēcieniem no tilta Daugavā, kā arī par pašnāvības gadījumiem, piemēram: *sieviete mēģināja atkārtoti mesties Daugavā, bet policijas darbinieki sievieti apturēja* (Portāls nra.lv 2015). Taču sastopami arī gadījumi, kad izteicienam piemīt nozīme ‘izdarīt pašnāvību’, piemēram: *pagāja pusgads, un viņa gribēja mesties Daugavā* (par nelaimīgu mīlestību) (Briede 2015).

Kā spilgta kultūrzīme lietuviešu idiomātiskajos izteicienos izmantots valsts apzīmējums *Lietuva*. Atšķirībā no Latvijas, kura kā neatkarīga republika tika pasludināta 1918. gadā, Lietuvas valstiskuma tradīcijas ir krietni senākas: 13. gadsimta vidū tika izveidota Lietuvas Lielkunigaitija, tās pirmais valdnieks Mindaugs 1253. gadā tika kronēts par karali. Tā pamazām kļuva par reģionālu lielvalsti jeb impēriju, iekļaujot sevī milzīgas bijušās Kijevas Krievzemes teritorijas.

16. gadsimta vidū tika izveidota ūnija ar Polijas Karalisti, radās apvienota valsts – Divu Tautu Republika, tās sastāvā ietilpa arī mūsdienu Latgales teritorija. Pēc Polijas dalīšanas 1795. gadā Lietuva nonāca Krievijas sastāvā. No 1918. gada līdz 1940. gadam Lietuva bija neatkarīga valsts, 1944. gadā Lietuva tika iekļauta Padomju Savienībā, bet 1990. gadā atkal atguva neatkarību (pēc Eidinta 2014: 17–22).

Frazeoloģismu sastāvā toponīms *Lietuva* iegūst nozīmi ‘maza, tautai mīļa valsts’, ‘strādīgi un centīgi pilsoņi’: *kiek čia tos Lietuvos: sužagsēsī, kitame krašte atsilieps* ‘cik te tās Lietuvas: nožagosies, citā malā atsauksies’ (PLI: 37098); *darbu, triūsu spindi Lietuva mūsu* ‘ar darbiem, ar pūlēm spīd Lietuva mūsu’ (PLI: 7048); *Lietuva nedidelē, bet ana brangi* ‘Lietuva neliela, bet dārga’ (PLI: 37098). No otras puses – izskan arī ironiskas piezīmes par valsts problēmām (ekonomiskām, etniskām), piemēram, Lietuvas himnas alūzija ironiskā kontekstā: *vardan tos Lietuvos virē barščius be mēsos* ‘Lietuvas vārdā vārīja boršču bez gaļas’ (PLI: 37115); *pilna Lietuva kacapu* ‘pilna Lietuva ar krieviem (*kacapas* – krievus apzīmējoša etniskā iesauka)’ (PLI: 37103).

Nozīmīga loma lietuviešu kultūrā ir divām lielākajām Lietuvas pilsētām: Viļņai un Kauņai. Viļņa ilgu gadsimtu ir bijusi Lietuvas Lielkunigaitijas galvaspilsēta. Kad pēc Lietuvas un Polijas konflikta Viļņa faktiski nonāk Polijas teritorijas sastāvā, par Lietuvas „pagaidu galvaspilsētu” 1919. – 1940. gadā kļūst Kauņa – mūsdienās nozīmīgs rūpniecības, transporta, zinātnes un kultūras centrs (Spečiūnas 2008: 16).

Frazeoloģismos, līdzīgi kā Rīga, arī Viļņa un Kauņa iegūst nozīmi ‘centrs’, ‘atrodas tālu’: *boba gali joti ī Vilnių* ‘bāba var uz Viļņu aizjāt’ (par neasu nazi) (FŽ: 108); *kaip ī Vilnių vyžų parodyti* ‘kā uz Viļņu vīzes parādīt’ (LP); *Kaune gera, o namie ant pečiaus dar geriau* ‘Kauņā labi, bet mājās uz krāsns vēl labāk’ (PLI: 27260). Par Lietuvas un Polijas ciešo saikni, kā arī, iespējams, neviennozīmīgajām attiecībām liecina parēmija *viena koja žiūri ī Vilnių, kita ī Varšuvą* ‘viena kāja skatās uz Viļņu, cita – uz Varšavu’ (LPI: 31172), savukārt sakāmvārds *Rygoje gyventi, Vilniuje mirti* ‘Rīgā dzīvot, Viļņā mirt’ (LP), iespējams, norāda uz Rīgu kā dzīvošanai ērtāku, iespēju ziņā noderīgāku, taču „svešu” pilsētu, bet Viļņa simbolizē dzimteni, „savējo” telpu.

Līdzīgi kā Daugava, arī Lietuvas lielākā upe Nemuna ir kļuvusi par nacionālu kultūras zīmi, dēvēta par „upju tēvu” (lietuviešu valodā *Nemunas* – vīriešu dzimtes lietvārds), bieži apdziedāta dziesmās un dzejā. Frazeoloģismos Nemuna, tāpat kā Daugava, iegūst nozīmi ‘liela upe, daudz ūdens’: *tada ponai dvarus atgaus, kai Nemuną kibiru išsems* ‘tad kungi muižas atgūs, kad Nemunu ar spaini izsmels’ (PLI: 38543).

Lokālas nozīmes vietvārdi

Lokāla rakstura toponīmisku frazeoloģismus visbiežāk tos izmanto:

1) cilvēka ārējā izskata, rakstura, intelekta u. c. pazīmju nosaukšanai, piemēram, *troks voi nu Rogovkys*¹⁰ – populārs latgaliešu teiciens, ar ko apzīmē revolucionāru

¹⁰ Rogovka – ciems Latvijā, Rēzeknes novada Nautrēnu pagastā.

ideju īstenotājus, romantiskus maksimālistus, dzimtās vietas patriotus (Ūdre 2012: 756); *darbštūs kaip Darbėnų žmonės* ‘strādīgi kā Darbėnu¹¹ ļaudis’ (PLI: 2095);

2) priekšmetu vai parādību pazīmju raksturojumam, piemēram, *kaip Skuodo buožė* ‘kā Skodas¹² bezmēns’, saka par pulksteni, kurš rāda nepareizu laiku (FŽ: 619);

3) lietuviešu frazeoloģijas vārdnīcā – ēdiena apzīmējumam: *Plungės vepeza* ‘Pluņģes¹³ tūļa’ – mīcīti kartupeļi ar krējumu (FŽ: 541);

4) darbības vai darbības pazīmes nosaukšanai: *pazust kā Iecavā* ‘pazust uz visiem laikiem’ (LFV I: 411); *nuo Striūpų tilto nuvažiuoti* ‘no Strjūpu¹⁴ tilta nobraukt’ – sarunāt muļķības (FŽ: 644).

Mikrotoponīmi parasti pieminēti noteiktā apvidū lietotos frazeoloģismos, bieži vien to motivācija nav saprotama bez plašāka konteksta. Piemēram, frazeoloģisma *Kilučių agaras* ‘Ķiluču ezerrieksts’ nozīme ‘kāda grūti iegūstama vai vispār neiegūstama lieta’ (FŽ: 309) pamatojama ar faktu, ka Ķiluču ezerā tiešām agrāk audzis mūsdienās rets, aizsargājams augs – peldošais ezerrieksts (*Trapa natans L.*), bet iznīcis 19. gs. beigās (Žiemgalos leidykla 2002).

Mūsdienās mazāk aktuāliem, retāk lietotiem frazeoloģismiem nozīmes rašanās kognitīvo pamatojumu noteikt ir sarežģīti vai pat neiespējami. Piemēram, *kā Tukuma ziepnieks* ‘saka par viegli aizkaitināmu, ļoti dusmīgu, spītīgu cilvēku’ (LFV II: 629). Iespējams, kāda reāla persona, tās rakstura īpašības ir motivējušas šādu izteicienu, kas joprojām tiek lietots dažādā funkcionālajā apkaimē: *es biju pārskaitusies kā Tukuma ziepnieks* (par *Eurosport* rādīšanas metodēm) (Komentāri, sky 2010); *esmu gudrs kā Tukuma ziepnieks* (Rabinovics 2016); *komandieris kā Tukuma ziepnieks* (Liekniņš 2003).

Kā atzīst lietuviešu valodnieks Alģirds Ruškis (*Algirdas Ruškys*), agrākos laikos radītu frazeoloģismu lietojums runas aktā mūsdienās ir okazonāls, raksturīgs gados vecākiem cilvēkiem. Taču, kā piemēru minot frazeoloģismu *eiti pagal Skuodo buožė* ‘iet pēc Skuodas bezmēna’ (par salūzušu, nepareizu laiku rādošu pulksteni), autors atzīst, ka, uzmanīgāk pētot šādu idiomu konceptuālo nozīmi, iespējams konstatēt, ka tajās iekodēts asociatīvajā uztverē pamatots pasaules modelis (Ruškys 2011: 122). Nezinot frazeoloģisma motivāciju, mūsdienās tā sematika nav saprotama, tāpēc tā nereti modificējas, piemēram, minētais Skodas bezmēns ir kļuvis par Skodas pilsētā notiekošā gadatirgus „Skouda boužės juomarka“ simbolu (Konkauskienė 2015).

Secinājumi

1. Vietvārdiem frazeoloģismu sastāvā piemīt tendence deonimizēties, tie zaudē stilistisko neitralitāti. Toponīmi (galvenokārt oikonīmi un hidronīmi) frazeoloģisku vienību sastāvā ne tikai nosauc tuvākus vai tālākus ģeogrāfiskus objektus, bet arī atspoguļo valodu un kultūru mijiedarbes procesus vai kļūst par nacionālās un lokālās

¹¹ Darbēni (*Darbėnai*) – mazpilsēta Kretingas rajonā.

¹² Skoda (*Skuodas*) – pilsēta Lietuvā, Klaipēdas apriņķī.

¹³ Pluņģe (*Plungė*) – pilsēta Lietuvas ziemeļrietumos.

¹⁴ Strjūpi (*Striūpai*) – ciems Šaķu rajonā.

identitātes zīmēm.

2. Par starptautiska rakstura kultūras zīmēm analizētajā latviešu un lietuviešu frazeoloģismu materiālā var uzskatīt vietvārdus no citām valodām aizgūtos frazeoloģismos (biblismos, mitoloģiskās un literārās alūzijās, vēsturisku notikumu interpretācijās).

3. Kā nacionāla rakstura kultūras zīmes frazeoloģismos funkcionē nozīmīgāko pilsētu (galvaspilsētu) nosaukumi (Rīga, Viļņa, Kauņa) ar nozīmi ‘centrs, liela pilsēta’, ‘atrodas tālu’, ‘laba dzīves vieta’, arī ‘blēžu, iedomīgu cilvēku dzīves vieta’. Latviešu un lietuviešu frazeoloģismos nozīmīgas kultūras zīmes ir arī lielākās upes Daugava un Nemuna, kas iegūst vispārinātu nozīmi ‘upe, ūdens’. Savukārt lietuviešu parēmijās sastopami valstu nosaukumi (Lietuva, arī Latvija), kas liecina par valstiskuma apziņas nozīmību lietuviešu valodas pasaulskatījumā.

4. Latvijas un Lietuvas mazpilsētu, ciemu, retāk, ezeru un upju nosaukumi frazeoloģisku vienību sastāvā galvenokārt raksturo cilvēku, priekšmetu un darbību pazīmes, atspoguļojot konkrētu personu, notikumu, lokālās kultūras savdabību.

5. Baltu valodu toponīmiskajiem frazeoloģismiem raksturīgs variantums un diahroniskā mainība, līdz ar to dažādā funkcionālajā apkaimē iespējamas arī to semantiskās modifikācijas. Mūsdienu tekstos dominē aizgūti toponīmiski frazeoloģismi, kā arī nacionāla mēroga kultūras zīmes, savukārt frazeoloģismi ar lokāla rakstura vietvārdiem tiek lietoti retāk, noteiktā apvidū. Mūsdienās mazāk aktuāliem frazeoloģismiem nozīmes rašanās kognitīvo pamatojumu noteikt ir sarežģīti vai pat neiespējami. Nezinot frazeoloģisma motivāciju, mūsdienās tā semantika nav saprotama.

AVOTI

- Aculiecinieks (2015). *Ungārija – sabiedrotais vai „Trojas zirgs”?* <http://ltv.lsm.lv/lv/raksts/28.02.2015-aculiecinieks.-ungarija--sabiedrotais-vai-trojas-zirgs.id44826>, sk. 07.01.2016.
- Aldersons, Jūlijs (2005). *Kāpēc mēs tā sakām? 2. daļa. Populāru izteicienu un jēdzienu skaidrojumi*. Rīga: Zvaigzne ABC.
- Butkus, Alvydas (2009). *Sparnuotieji žodžiai*. Kaunas: Aesti.
- Briede, Zane (2015). Vakara Ziņas: Eva: „Es vairs neticu mīlestībai”. <http://nra.lv/latvija/156603-vakara-zinas-eva-es-vairs-neticu-milestibai.htm>, sk. 07.01.2016.
- FŽ – Paulauskas, Jonas (red., 2001). *Frazeologijos žodynas*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Igaune, Sanita (2015). *Uldis Pīlēns – Reģionus nevajag pārvērst tuksnesī*. http://news.lv/Kursas_Laiks/2015/05/22/regionus-nevajag-parverst-tuksnesi, sk. 07.01.2016.
- Komentāri, sky (2010). *Daiļslidošana*. 23, 15. februārī. <http://calis.delfi.lv/forums/tema/12116948-dailslidosana/22/>, sk. 07.01.2016.
- Konkauskienē, Rūta (2015). *Skuode šurmuliavo jomarkas*. <http://www.zemaitijospaveldas.eu/lt/left/naujienos1/skuodo-jomarkas/>, sk. 07.01.2016.
- Kuzmina, Ilze (2000). *Ar muti Saeimā, ar darbiem aizkrāsne*. http://news.lv/Lauku_Avize/2000/06/08/ar-muti-saeima-ar-darbiem-aizkrasne, sk. 07.01.2016.
- Leimane, Antra (2002). *Ar muti Eiropā, ar darbiem – aizkrāsne*. <http://providus.lv/article/ar-muti-eiropa-ar-darbiem-aizkrasne>, sk. 07.01.2016.

- LFV – Laua, Alīse, Ezeriņa, Aija, Veinberga, Silvija (1996). *Latviešu frazeoloģijas vārdnīca*. I, II. Rīga: Avots.
- Liekniņš, Imants (2003). *Kad komandieris kā Tukuma ziepnieks*. 8. martā. <http://zz.diena.lv/laikraksta-arhivs/kad-komandieris-ka-tukuma-ziepnieks-100804>, sk. 07.01.2016.
- LiLa – *Lietuvišu-latviešu-lietuviešu paralēlo tekstu korpus*. <http://korpus.lv/lila/>, sk. 07.09.2015.
- LSD – *Latviešu sakāmvārdu datorfonds*. <http://valoda.ailab.lv/folkloras/sakamvardi/>, sk. 20.10.2015.
- LPP – Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas (2005–2007). *Lietuvių patarlės ir posakiai*. <http://www.aruodai.lt/patarles/>, sk. 20.10.2015.
- Lursoft IT (1997–2016). *Uzņēmumu datu bāzes*. <http://company.lursoft.lv/trojas-zirgs/40103397041>, sk. 07.01.2016.
- Lūsis, Juris (2015). *Berlīnieši: bēgļi ir „Islāma valsts” Trojas zirgs*. <http://bb.vesti.lv/news/video-berlinesi-begli-ir-islama-valsts-trojas-zirgs?4272>, sk. 07.01.2016.
- Petrulis, Domas (2015). *Ar Serbija bus Trojos arklys Europos Sajungoje*. <http://www.delfi.lt/news/ringas/politics/d-petrulis-ar-serbija-bus-trojos-arklys-europos-sajungoje.d?id=68011544>, sk. 07.01.2016.
- PLI – *Patarlės – liaudies išmintis*. <http://patarles.dainutekstai.lt>, sk. 07.01.2016.
- Portāls nra.lv (2015). Valsts svētkos kāda sieviete mēģinājusi noslīcināties Daugavā. <http://nra.lv/latvija/riga/155971-valsts-svetkos-kada-sieviete-meginajusi-noslincinaties-daugava.htm>, sk. 07.01.2016.
- Rabinovics (2016). Interesu grupa „Pat ļoti gudru cilvēku apvienība”. http://intereses.oho.lv/?grupaid=12&subgrupaid=2381&sub_cmd=grupniki, sk. 07.01.2016.
- Raginytė, Lina (2015). *Pabėgėlių antplūdis – XXI a. Trojos arklys?* <http://www.mignalina.lt/nuomones/3184-pabegeliu-antpludis-xxi-a-trojos-arklys>, sk. 07.01.2016.
- Roķis, Kārlis (2015). *Eksperti: Krievijai būtu izdevīga Grieķija kā Trojas zirgs*. <http://www.lsm.lv/lv/raksts/arzemes/zinas/eksperti-krievijai-butu-izdeviga-griekija-ka-trojas-zirgs-es.a137311/>, sk. 07.01.2016.
- Romanovskis, Andrius (2005). *Trojos lēktuvo pamokos*. <http://www.delfi.lt/archive/trojos-lektuvo-pamokos.d?id=7533523>, sk. 07.01.2016.
- Strazdiņa, Ina (2014). *Ar muti Briselē, ar darbiem – aizkrāsnē*. <http://www.la.lv/ar-muti-brisele-ar-darbiem-aizkrasne/>, sk. 07.01.2016.
- Enlight (2016). *Trojas zirga metode*. <http://tzm.enlight.lv/>, sk. 07.01.2016.
- Vikipedija. *Laisvoji enciklopēdija*. <https://lt.wikipedia.org/wiki>, sk. 05.01.2016.
- Žiemgalos leidykla (2002) Šiaurės Lietuvos gamtos paveldas. <http://www.ziemgala.lt/lt/siaures-lietuvos-gamtos-paveldas/birzu-krastas-sigitas-obelevicius-ir-kiti>, sk. 07.01.2016.

LITERATŪRA

- Eidints, Alfonss et al. (2014). *Lietuvos vēsture*. Rīga: Zvaigzne ABC.
- Gläser, Rosamarie (1998). The stylistic potential of phraseological units in the light of genre analysis. Cowie, Anthony Paul (ed., 1998). *Phraseology: theory, qnalysis and applications*. Oxford: Oxford University Press, 125–143.
- Laua, Alīse (1992). *Latviešu valodas frazeoloģija*. Rīga: Zvaigzne.
- Migla, Ilga (2008). Īpašvārdi latviešu valodas frazeoloģismos. *Letonikas otrais kongress. Valodniecības raksti* 1. Rīga: Latvijas Zinātņu akadēmija, LU aģentūra „LU Latviešu valodas institūts”, RPIVA, 299– 305.
- Moon, Rosamund (1998). *Fixed expressions and idioms in English. A corpus-based approach*. Oxford: Clarendon Press.
- Pierini, Patrizia (2008). Opening a Pandora’s box: Proper names in English phraseology.

Linguistik online 36, 4/08, 43–58.

Ruškys, Algirdas (2011). Konceptas *žemė* lietuvių frazeologijoje. *Res Humanitariae* X. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 120–140.

Saeed, John I. (1997). *Semantics*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.

Spečiūnas, Vytautas (2008). Valstybės simboliai. *Lietuva. Enciklopedija* I. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 8–16.

Sušinskienė, Solveiga (2009). Personal and Place Names in English Phraseology. *Acta humanitarica universitatis saulensis* 8. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 320–328.

Taylor, John (2002). *Cognitive grammar*. Oxford: Oxford University Press.

Ūdre, Sandra (2012). Troks voi nu Rogovkys. Šuplinska, Ilga (zyn. red., 2012). *Latgolys lingvoteritorialuo vuordineica. Lingvoterritorial dictionary of Latgale* II. Rēzekne: Rēzeknes Augstskola, 756–758.

Veisbergs, Andrejs (2013). Latviešu valodas frazeoloģija. Veisbergs, A. (atb. red., 2013). *Latviešu valoda*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 157–172.

Кондакова, Ирина (2015). Фразеологизмы, содержащие топонимы, как средство выражения микроавтостереотипа. *Филологические науки. Вопросы теории и практики*, 3 (45), 103–107. www.gramota.net/materials/2/2015/3-1/27.html, sk. 21.10.2015.

Осыка, Марина (2010). *Топонимические фразеологизмы в национальной концептосфере: на материале русской и французской лингвокультур: диссертация..* Белгород. <http://www.dissercat.com/content/toponimicheskie-frazeologizmy-v-natsionalnoi-kontseptosfere>, sk. 21.10.2015.